

ADAM SZYMANIAK
Poznań

STAN BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH W POLSCE W KOŃCU LAT DZIEWIĘDZIESIĄTYCH

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) należą do tematów bardzo aktualnych i budzących zainteresowanie zarówno przedstawicieli świata nauki, polityki, biznesu, jak i szerokich kręgów społecznych. Zainteresowanie to wynika nie tylko ze sporej dozy kontrowersyjności i ogromnych emocji, jakie powoduje napływ kapitału zagranicznego do Polski, ale – przede wszystkim – związane jest z percepcją BIZ jako bardzo ważnego czynnika wspierającego procesy transformacyjne¹.

Począwszy od przełomu lat 80. i 90. systematycznie polepsza się jakość klimatu inwestycyjnego w Polsce². Pozytywne przemiany w zakresie prawnych, ekonomicznych i społecznych uwarunkowań BIZ przekładają się na wysokie oceny Polski w rankingach atrakcyjności inwestycyjnej³, a – w konsekwencji – na napływ nowych BIZ. Inwestorzy zagraniczni biorą aktywny udział w przekształcaniach własnościowych oraz w przeobrażeniach w polskim handlu i przemyśle. Wzrasta ich rola na lokalnym rynku pracy oraz w polskim handlu zagranicznym⁴. Za pośrednictwem BIZ dokonuje się – wyjątkowo ważny dla modernizacji rodzimej infrastruktury technicznej – transfer nowoczesnych technologii i *know-how*⁵. Wszystkie powyższe aspekty wpływu BIZ na procesy

¹ Por.: M. Bąk, P. Kulawczuk, *Analiza wpływu inwestycji zagranicznych na polską gospodarkę*. Instytut Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym, PAIZ, Warszawa 1996.

² Por. m.in.: *Inwestorzy zagraniczni w Polsce*. PAIZ, Indicator, Warszawa 2000; R. Pac, *Foreign Investment in Poland, Potential for Development*. [in:] *Foreign Direct Investment and Transition. The Case of the Visegrad Countries*, (ed.) G. Csaki, G. Foti, D. Mayes, „Trends in World Economy” No 78, Budapest 1996, s. 106 i n.; *The World Competitiveness Report 1999*. World Economic Forum, Lausanne 1999.

³ Por. m.in.: *FDI Confidence Index Report*, Global Policy Council, Vol. 3, Issue 1, A. T. Kearney, London, January 2000, s. 2,7, 12; U. Kopeć, *Ocena atrakcyjności Polski dla inwestorów zagranicznych na tle krajów Europy Środkowej i Wschodniej*. W: *Inwestycje zagraniczne w Polsce*, pod red. B. Durki, IkiCHZ, Warszawa 1999, s. 186-187.

⁴ Zob. m.in.: *Aktualne tendencje w polskim handlu zagranicznym. Wnioski dla polityki ekonomicznej*. Rada Strategii Społeczno-Gospodarczej przy Prezesie Rady Ministrów, „Raport” nr 35, Warszawa, sierpień 1999, s. 173 i n.; A. Karpiński, *Udział kapitału zagranicznego w ekspansji eksportowej oraz w rozwoju wymiany międzynarodowej*. W: *Kapitał zagraniczny w Polsce. Warunki działania*, pod red. Z. Sadowskiego, Warszawa 1999, s. 211 i n.; U. Płowiec, *Handel zagraniczny Polski pod koniec lat 90.*, „*Ekonomista*” 1997, nr 5-6, s. 609 i n.

⁵ Zob. m.in.: A. S. Bedi, A. Cieślík, *Formy działalności inwestorów zagranicznych a dyfuzja kapitału intelektualnego w polskim przemyśle*. „*Ekonomista*” 1999, nr 4, s. 419-437.

transformacyjne wymagają, zdaniem autora, odrębnych, rozszerzonych analiz i z tego też względu zostały w prezentowanym artykule pominięte.

Celem niniejszych rozważań jest prezentacja stanu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce oraz przedstawienie miejsca podmiotów zagranicznych w gospodarce polskiej w drugiej połowie lat 90. Realizacji tego zamierzenia służyła analiza danych źródłowych pochodzących z dwóch instytucji, w gestii których znajduje się ustawowy obowiązek zbierania i przetwarzania informacji związanych z napływem kapitału zagranicznego: Głównego Urzędu Statystycznego (GUS)⁶ i Narodowego Banku Polskiego (NBP)⁷. Aktywnie na rzecz monitorowania i upowszechniania danych o BIZ działa ponadto Państwowa Agencja Inwestycji Zagranicznych (PAIZ), której raporty stanowią ważne uzupełnienie efektów prac analitycznych w NBP i GUS⁸. Instytucje powołane do monitoringu napływu BIZ prezentują różny zakres informacji, co wynika bezpośrednio ze stosowania odmiennych metodologii badań oraz stosowania różnych definicji „inwestycji bezpośredniej”⁹. Ograniczone ramy opracowania nie pozwalają na

⁶ Obliczenia GUS obejmują wszystkie spółki prawa handlowego, w których zainwestowano kapitał zagraniczny niezależnie od wielkości wniesionych wkładów (brak progu 10%); od 1996 r. z badań GUS zostały wyłączone przedsiębiorstwa drobnej wytwórczości, a napływ kapitału zagranicznego do sektora bankowo-ubezpieczeniowego uwzględniany jest w odrębnych opracowaniach.

⁷ Analiza doświadczeń innych krajów skłania do wniosku, że monitoring napływu inwestycji bezpośrednich leży najczęściej w gestii banków centralnych. Pewna grupa państw (np. Tajlandia, Hiszpania, Węgry) realizuje model dualistyczny, który zakłada współistnienie dwóch źródeł informacji o BIZ. Sporadycznie kluczową rolę w tym zakresie spełnia urząd statystyczny (np. w Irlandii). Zob.: *Monitoring of the Inflow of FDI and Joint Ventures with Foreign Participation in the Czech Republic, Hungary, Ireland, Spain and Thailand*. Price Waterhouse, PAIZ, Warszawa 1997, s. 9 i n.

⁸ Brak ustawowego wymogu udostępniania danych dla obliczeń PAIZ powoduje, że prezentowane przez agencję informacje są nieoficjalne. Ranking PAIZ obejmuje jedynie inwestycje o wartości powyżej 1 mln USD i odnosi się wyłącznie do napływu kapitału zagranicznego do Polski. Z drugiej strony, PAIZ dostarcza najszybszej i najbardziej aktualnej informacji o inwestycjach zagranicznych w Polsce (okres pomiędzy terminem badania lub zakończeniem roku sprawozdawczego wynosi w przypadku PAIZ – od 6 do 8 tygodni, NBP – 9 miesięcy, a GUS – 11 miesięcy).

⁹ NBP oparł się na definicji OECD, która jako 10-procentowy udział podmiotów zagranicznych dopuszcza: wniesienie majątku trwałego i obrotowego, wartość zagranicznych wkładów pieniężnych i niepieniężnych, zakup nieruchomości, reinwestowanie zysków. GUS z kolei za inwestorów zagranicznych uznał jednostki lub przedsięwzięcia, które posiadają kapitał zagraniczny i prowadzą w Polsce działalność gospodarczą. Zgodnie z tym podejściem do BIZ zalicza się: wniesienie majątku trwałego i obrotowego, wartości niematerialnych i prawnych (patentów i praw autorskich) oraz udzielanie krótko- i długoterminowych pożyczek przez instytucje finansowe. W rozpatrywaniu obu scharakteryzowanych powyżej metodologii należy szczególnie podkreślić następujące różnice, które decydują o odmienności osiąganych rezultatów badawczych: a) cel prowadzenia badań, b) próg udziałów zagranicznych w przedsięwzięciu zlokalizowanym na terytorium RP, który określa strukturę badanych podmiotów (przyjęcie przez NBP 10-procentowej cezurę OECD zawęża co prawda wielkość próby badawczej, ale jednocześnie umożliwia porównanie przepływów BIZ z pozostałymi państwami OECD; GUS takiego progu nie stosuje), c) rozumienie kapitału zakładowego (NBP bada kapitał zakładowy faktycznie wniesiony do spółki; GUS rozpatruje kapitał wniesiony i zadeklarowany), d) odmiennosć formularzy będących podstawą zbierania danych, e) formy inwestowania (NBP do BIZ zalicza wniesienie przez inwestora zagranicznego aportu w postaci papierów wartościowych lub

przedstawienie wszystkich dostępnych w tym zakresie wyników badań, dlatego ich selekcja ukierunkowana została na potrzeby analizy:

a) liczby oraz struktury branżowej i geograficznej przedsięwzięć z udziałem zagranicznym (dane GUS i NBP),

b) najważniejszych parametrów ekonomicznych i finansowych wszystkich spółek z udziałem zagranicznym działających w Polsce (dane GUS i NBP),

c) napływu strategicznych BIZ o wartości powyżej 1 mln USD (dane PAIZ),

d) udziału inwestycji zagranicznych w największych przedsięwzięciach gospodarczych w Polsce (dane INE PAN).

1. LICZBA PODMIOTÓW Z UDZIAŁEM ZAGRANICZNYM

Na koniec 1998 r. działalność w Polsce prowadziło 37 355 podmiotów z udziałem zagranicznym (1010 spółek akcyjnych, 35 840 spółek z o.o. i 505 przedsiębiorstw drobnej wytwórczości), co stanowiło 12,6% ogółu zarejestrowanych podmiotów (bez spółek cywilnych i osób fizycznych).

Tabela 1

Podmioty z udziałem zagranicznym na tle ogólnej liczby podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON w latach 1991-1999

Rok	Spółki prawa handlowego i przedsiębiorstwa drobnej wytwórczości z udziałem kapitału zagranicznego	Udział w ogólnej liczbie podmiotów gospodarki narodowej (w %)
1991	5 583	4,1
1992	10 817	6,9
1993	15 814	8,6
1994	20 324	10,4
1995	24 635	11,7
1996	29 157	12,2
1997	33 459	12,8
1998	37 355	12,6

Źródło: *Mały Rocznik Statystyczny 1996*. GUS, Warszawa 1996; „Biuletyn Statystyczny 1999” nr 1, Warszawa 1999 (luty); *Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej kraju. Rok 1998*. GUS, Warszawa 1999. Podane za: J. Chojna, *Miejsce podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w gospodarce narodowej Polski*. W: B. Durka (red.), *Inwestycje zagraniczne w Polsce*. Warszawa 1999, s. 30.

zakupionych przez niego nieruchomości; GUS dopuszcza inwestowanie w postaci udzielanych przez międzynarodowe instytucje krótko- i długoterminowych pożyczek, czego nie akceptuje definicja OECD). Zob. szerzej na ten temat: *Inwestycje zagraniczne w Polsce. Aneks. Metodologia opracowywania danych o bezpośrednich inwestycjach zagranicznych w Polsce*. IKiCHZ, Warszawa 1998; Z. Dworzecki, J. Cygler, A. Nowak, T. Kalinowski, S. Umiński, *Model monitorowania napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski*. Warszawa 1997.

2. INWESTROZY ZAGRANICZNI WEDŁUG KRAJU POCHODZENIA

Przyjęta przez GUS metodologia zbierania danych sprawia, że analizy struktury geograficznej napływających do Polski inwestycji zagranicznych przedstawiane przez tę instytucję są bardziej rozbudowane od obliczeń NBP czy PAIZ. Pełna lista krajów, z których napływały BIZ obejmowała w 1999 r. w klasyfikacji GUS ponad 100 pozycji.

Tabela 2

Kapitał zagraniczny według kraju pochodzenia udziałowca w 1998 i 1999 r. (dane GUS)

Kraje	Liczba spółek (1999)	Podstawowy kapitał zagraniczny udziałowców (w mln PLN)		Udział poszczególnych krajów w podstawowym kapitale zagranicznym ogółem (w %)	
		1998	1999	1998	1999
Ogółem	12 875	31 692,3	49 565,1	100,00	100,00
Holandia	1191	6602,4	12 090,3	20,83	24,39
Niemcy	5457	6457,4	10 600,9	20,38	21,39
USA	767	4466,4	5778,9	14,09	11,66
Francja	744	3037,7	4870,2	9,58	9,83
Korea Południowa	53	2009,0	2821,2	6,34	5,69
Wielka Brytania	466	1718,3	2102,4	5,42	4,24
Szwecja	546	1283,0	1783,2	4,05	3,60
Dania	361	1245,3	1680,0	3,93	3,39
Włochy	633	1010,9	1294,9	3,19	2,61
Szwajcaria	350	760,6	1087,2	2,40	2,19
Austria	567	711,0	959,7	2,24	1,94
Belgia	335	322,5	712,8	1,02	1,44
Japonia	55	395,4	582,4	1,25	1,17
Norwegia	174	296,7	427,7	0,94	0,86
Hiszpania	85	29,7	340,6	0,09	0,69
Luksemburg	107	146,4	279,8	0,46	0,56
Kanada	119	154,5	238,2	0,49	0,48
Cypr	52	71,7	222,2	0,23	0,45
Czechy	231	50,5	221,3	0,16	0,45
Liechtenstein	65	125,1	199,9	0,39	0,40
Izrael	41	18,6	191,6	0,06	0,39
Słowacja	54	37,4	70,1	0,12	0,14
Chorwacja	12	41,4	65,5	0,13	0,13
Rosja	168	61,2	63,4	0,19	0,13
Australia	102	24,0	63,2	0,08	0,13
Irlandia	50	68,1	58,2	0,21	0,12
Portugalia	14	24,0	41,2	0,08	0,08
Turcja	76	21,7	37,1	0,07	0,07

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Podobnie jak w latach ubiegłych, także i w 1999 r. największy udział w ogólnej puli BIZ wykazywali przedsiębiorcy z Holandii¹⁰, którzy – w porównaniu z ubiegłymi latami – zwiększyli swoją przewagę nad inwestorami niemieckimi¹¹. Warto zwrócić uwagę na istotne różnice w lokalizacji inwestycji pochodzących z obu przodujących państw. Podczas gdy inwestycje holenderskie wykazywały się silnym skoncentrowaniem (ponad 12 mld PLN zostało ulokowanych w 1191 spółkach, z czego 54% zlokalizowano w województwie mazowieckim), to kapitał niemiecki charakteryzowała znaczna dywersyfikacja przestrzenna i strukturalna (5457 spółek z udziałem niemieckim prowadziło działalność w większości województw: najwięcej w mazowieckim – ponad 30%, dolnośląskim – ponad 18% i wielkopolskim – 13%).

Systematycznie zwiększa się napływ inwestycji z państw Unii Europejskiej. Według GUS, w 1995 r. łączne BIZ pochodzące z UE wyniosły 6254,6 mln PLN (64% udziału w globalnej kwocie BIZ w Polsce), w 1998 r. było to już 22 864,4 mln PLN (72%), a w 1999 r. ich poziom przekroczył 37 mld PLN (75%). Firmy mające siedzibę na terytorium krajów należących do *OECD* wniosły w 1999 r. kapitał o łącznej wartości 48 421,6, co stanowi aż 97,7% ogółu globalnej kwoty BIZ w Polsce.

3. STRUKTURA BRANŻOWA (SEKTOROWE ROZMIESZCZENIE INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH W POLSCE)¹²

Druga połowa lat 90. przyniosła ustabilizowanie struktury branżowej napływających do Polski inwestycji zagranicznych. Największe zainteresowanie kapitału zagranicznego skoncentrowało się w sekcjach „działalność produkcyjna” oraz „handel i naprawy”¹³. Dynamiczny przyrost podmiotów zagranicznych

¹⁰ Warto byłoby zbadać, jaki wpływ na dynamiczny rozwój BIZ pochodzących z tego kraju posiada umowa o unikaniu podwójnego opodatkowania zawarta pomiędzy RP a Holandią, która umożliwia przetrzymanie osiągniętych w Polsce dochodów do Holandii.

¹¹ Według analiz NBP, w 1999 r. inwestycje bezpośrednie o największej wartości napłynęły do Polski z Francji; zgodnie z danymi PAIZ, największy udział w ogólnej kwocie BIZ mieli natomiast inwestorzy niemieccy.

¹² Zgodnie z zaleceniami *OECD* analiza sektorowa inwestycji bezpośrednich powinna obejmować przynajmniej 9 głównych rodzajów aktywności gospodarczych (w przypadku, gdy inwestor prowadzi działalność w więcej niż jednej deklarowanej branży zaleca się uwzględnienie głównego obszaru inwestowania): 1) rolnictwo, myślistwo, leśnictwo i rybołówstwo; 2) górnictwo i kopalnictwo; 3) przemysł przetwórczy; 4) zaopatrywanie w energię elektryczną, wodę i gaz; 5) budownictwo; 6) handel hurtowy i detaliczny, restauracje i hotele; 7) transport, gospodarka magazynowa i łączność; 8) finanse i ubezpieczenia; 9) obsługa nieruchomości, wynajem oraz działalność związana z prowadzeniem interesów, usługi społeczne.

¹³ Komplementarne analizy Narodowego Banku Polskiego wskazują, że w 1999 r. wyraźnie wzrósł udział BIZ w sektorze „pośrednictwo finansowe”. Szczególne miejsce w tym zakresie zajęły inwestycje w bankowości, co związane było głównie z prywatyzacją Banku PKO S.A. Zgodnie z danymi NBP na „pośrednictwo finansowe” przypadło w 1999 r. aż 32,2% ogólnej kwoty BIZ zainwestowanych w Polsce, z czego 30,6% stanowiły inwestycje w sektorze bankowym.

charakteryzował ponadto sektor „obsługi firm i nieruchomości” (18% wzrost w porównaniu z 1998 r.). Ciągłe relatywnie niska była aktywność inwestorów zagranicznych w tzw. sektorach publicznych, a więc w edukacji oraz ochronie zdrowia i opiece socjalnej (tabela 3).

W analizowanym okresie liczba spółek z udziałem zagranicznym systematycznie się zwiększała, jednak dynamika przyrostu była z roku na rok coraz słabsza. Potwierdza to powyższe zestawienie: w 1998 r. działalność rozpoczęły 2393 spółki z obcym udziałem (2146 nowych podmiotów i 247 powstałych w wyniku przekształceń); w 1999 r. takich nowych podmiotów było już tylko 1716 (1576 nowych i 140 powstałych w wyniku przekształceń).

Tendencja spadkowa znajduje swoje odzwierciedlenie w dwóch sekcjach, które cieszyły się największym zainteresowaniem kapitału zagranicznego: w sektorze „handel i naprawy” powstały w 1999 r. 663 nowe spółki (wobec 876 w 1998 r.), a w sekcji „działalność produkcyjna” zaledwie 381 (wobec 610 w roku poprzednim).

Wśród udziałowców spółek z udziałem zagranicznym w latach 90. dominowały osoby fizyczne mieszkające za granicą (tabela 4). Zauważalna jest jednak w tym obszarze tendencja polegająca na zdynamizowaniu działalności osób prawnych z siedzibą za granicą.

Przeprowadzone przy wykorzystaniu klasyfikacji D. Nevena¹⁴ badania wykazały, że działalność inwestorów zagranicznych w Polsce koncentrowała się przede wszystkim w przemysłach o niskiej intensywności kapitału ludzkiego. Przemysły te obejmują sektory zarówno praco-, jak i kapitałointensywne, wykorzystujące tanią i słabo wykształconą siłę roboczą. W badanym okresie grupy przemysłów o wysokiej intensywności kapitału ludzkiego nie cieszyły się zainteresowaniem inwestorów zagranicznych, co można tłumaczyć relatywnie niskim zasobem tego kapitału w Polsce w porównaniu z krajami pochodzenia inwestycji¹⁵.

¹⁴ D. Neven wyróżnił trzy czynniki produkcji: kapitał fizyczny, pracę oraz kapitał ludzki. Dokonując pomiaru intensywności tych czynników w poszczególnych grupach działalności gospodarczej, posłużył się czterema obserwowalnymi wielkościami ekonomicznymi: a) udziałem płac w wartości dodanej, b) udziałem inwestycji w stosunku do wartości dodanej, c) wysokością średnich płac pracowników, d) udziałem pracowników wysoko wykwalifikowanych w całości zatrudnienia. Konkluzje z tak sformułowanego modelu można ująć w formie następujących spostrzeżeń: 1) wysoki poziom inwestycji w stosunku do wartości dodanej sugeruje wysoką intensywność kapitału fizycznego; 2) niskie płace w połączeniu z wysokim udziałem płac w wartości dodanej charakteryzują przemysły pracointensywne; 3) wysokie średnie płace w połączeniu z dużym udziałem płac w wartości dodanej pozwalają na zidentyfikowanie przemysłów o wysokiej intensywności kapitału ludzkiego; 4) duży udział wysoko wykwalifikowanych pracowników w całości zatrudnienia potwierdza intensywność kapitału ludzkiego. Zob.: D. Neven, *Trade Liberalization with Eastern Nations, How Sensitive?* „Centre for Economic Policy Research Discussion Paper” 1994, No. 1000.

¹⁵ A. Cieślak, A. Krześniak, *Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na wymianę handlową Polski*. „*Ekonomista*” 1998, nr 2-3, s. 176-177.

Tabela 3

Spółki z kapitałem zagranicznym według EKD w 1998 i 1999 roku (według danych GUS)

Sekcje EKD	Liczba spółek objętych badaniem GUS (ogółem)		w tym spółki powstałe w 1998 r.		w tym spółki powstałe w 1999 r.	
	1998	1999	nowe	w wyniku przekształceń	nowe	w wyniku przekształceń
Ogółem	12 649	13 400	2146	247	1576	140
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	368	397	59	16	42	9
Rybołówstwo i rybactwo	10	11	3	–	1	–
Przemysł	4289	4440	528	104	344	46
w tym: górnictwo i kopalnictwo	80	77	10	2	3	1
działalność produkcyjna	4184	4337	510	100	338	43
zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	25	26	8	2	3	2
Budownictwo	728	805	157	16	116	–
Handel i naprawy	4285	4435	817	59	618	45
Hotele i restauracje	305	331	72	12	51	2
Transport, składowanie i łączność	691	702	105	8	64	5
Pośrednictwo finansowe	125	158	24	3	19	3
Obsługa nieruchomości oraz firm	1518	1791	309	21	273	19
Edukacja	63	67	15	1	9	–
Ochrona zdrowia i opieka socjalna	60	50	18	–	7	–
Pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna	207	213	39	7	32	3

Źródło: Zestawienie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 4

Spółki z kapitałem zagranicznym według udziałowców i sekcji EKD w 1998 i 1999 r.

Sekcje EKD	Liczba spółek objętych badaniem GUS (ogółem)		Udziałowcy (1998)		Udziałowcy (1999)	
	1998	1999	osoby fizyczne mieszkające za granicą	osoby prawne z siedzibą za granicą	osoby fizyczne mieszkające za granicą	osoby prawne z siedzibą za granicą
Ogółem	12 649	13 400	7277	5610	7185	6252
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	368	397	287	94	307	90
Rybołówstwo i rybactwo	10	11	8	–	7	3
Przemysł	4289	4440	2185	2173	2065	2404
w tym: górnictwo i kopalnictwo	80	77	32	51	26	47
działalność produkcyjna	4184	4337	2143	2109	2033	2340
zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	25	26	10	13	6	17
Budownictwo	728	805	435	314	457	365
Handel i naprawy	4285	4435	2653	1711	2590	1840
Hotele i restauracje	305	331	254	48	272	55
Transport, składowanie i łączność	691	702	408	288	391	310
Pośrednictwo finansowe	125	158	49	81	50	108
Obsługa nieruchomości oraz firm	1518	1791	802	766	849	949
Edukacja	63	67	35	30	42	26
Ochrona zdrowia i opieka socjalna	60	50	49	9	43	7
Pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna	207	213	112	94	112	95

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analiza liczby firm z udziałem zagranicznym, wielkości zatrudnienia, lokalizacji branżowej oraz wielkości przychodów ze sprzedaży potwierdziły, że w badanym okresie BIZ w Polsce nie były kompatybilne ze wzorcem inwestycji bezpośrednich dokonywanych pomiędzy państwami wysoko rozwiniętymi. Jak wykazano wielokrotnie w literaturze, BIZ pochodzące i przychodzące z obszarów wysoko rozwiniętych lokowane są głównie w przemysłach o wysokiej intensywności kapitału ludzkiego¹⁶. W Polsce skoncentrowały się one tymczasem w sektorach o niskiej intensywności tego rodzaju kapitału¹⁷.

4. EKONOMICZNO-FINANSOWE WSKAŹNIKI DZIAŁALNOŚCI SPÓŁEK Z UDZIAŁEM ZAGRANICZNYM

W 1999 r. przychody z całokształtu działalności¹⁸ podmiotów z udziałem zagranicznym wyniosły 340,9 mld PLN (wobec 270,8 mld PLN w 1998 r.) i stanowiły 32% przychodów przedsiębiorstw, które złożyły sprawozdanie bilansowe (w 1994 r. wskaźnik ten wynosił zaledwie 12,4%, w 1995 r. – 16,6%, w 1996 r. – 20,0%, w 1997 r. – 22,6%, a w 1999 r. – 27%). Spektakularny wzrost udziału spółek z udziałem zagranicznym w przychodach z całokształtu działalności wszystkich podmiotów potwierdza ich znaczącą rolę w gospodarce Polski. Relatywnie wysokim udziałem w ogólnej puli przychodów charakteryzowały się następujące sektory: przemysł (szczególnie działalność produkcyjna i przemysł przetwórczy), handel i naprawy, obsługa nieruchomości i firm, transport, składowanie i łączność.

W 1994 r. wszystkie wskaźniki rentowności spółek z obcym kapitałem (oprócz rentowności brutto) posiadały wartość ujemną, podczas gdy dla ogółu

¹⁶ Por. m.in.: J. R. Markusen, *The Boundaries Enterprises and the Theory of International Trade*, „Journal of Economic Perspectives” 1995, No. 9, s. 170 i n.

¹⁷ Wyjątek w tym zakresie stanowiła wysoka intensywność kapitału ludzkiego i fizycznego w sektorze „produkcja przetworzonej żywności”, co można jednak tłumaczyć bardzo dużą koncentracją w tej branży (mała liczba podmiotów w połączeniu ze znacznym kapitałem i wysokimi przychodami ze sprzedaży). Zob.: A. Cieśliński, A. Krześniak, *Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na wymianę handlową Polski*, op. cit., s. 177.

¹⁸ Przychody z całokształtu działalności obejmują: a) przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów (ustalone w wartości wyrażonej w rzeczywistych cenach sprzedaży, w cenach sprzedaży z uwzględnieniem upustów, rabatów i bonifikat, bez podatku VAT), b) pozostałe przychody operacyjne, tj. nie związane bezpośrednio z podstawową działalnością podmiotu (przychody ze sprzedaży lub wpływy z likwidacji środków trwałych i inwestycji już rozpoczętych, odpisane przedawnione zobowiązania, otrzymane odszkodowania, wyegzekwowane grzywny i kary, otrzymane nieodpłatnie składniki majątku, otrzymane dotacje, subwencje i dopłaty), c) przychody finansowe, czyli m.in. dywidendy z tytułu udziału w innych jednostkach, kwoty należne i wpływy ze sprzedaży papierów wartościowych, odsetki i prowizje od środków pieniężnych (lokat) na rachunkach bankowych, odsetki od udzielonych przez jednostkę pożyczek i kredytów, dyskonto potrącone przez jednostkę przy zakupie weksli i czeków obcych.

Tabela 5

*Wyniki finansowo-ekonomiczne podmiotów z udziałem zagranicznym na tle ogólnej liczby podmiotów gospodarki narodowej w latach 1994-1999 (w %)**

Wyszczególnienie		1994	1995	1996	1997	1998	1999
Wskaźnik poziomu kosztów z całokształtu działalności	A	98,7	89,2	97,1	97,6	97,7	97,8
	B	95,9	96,4	97,1	96,9	98,3	98,7
Rentowność obrotu brutto	A	0,6	3,1	3,2	2,5	2,4	2,4
	B	3,7	3,8	3,3	3,2	1,9	1,4
Rentowność obrotu netto	A	-0,5	1,4	1,5	0,8	0,6	0,7
	B	1,5	1,8	1,5	1,6	0,5	0,1
Rentowność kapitału własnego	A	-2,3	5,2	6,7	3,7	2,3	2,6
	B	10,2	3,0	3,0	3,8	1,3	0,2
Rentowność majątku (aktywów)	A	-0,7	9,1	2,4	1,2	0,8	0,9
	B	1,9	1,9	1,8	2,0	0,6	0,1
Rentowność majątku trwałego	A	-1,5	3,9	5,0	2,4	1,4	1,5
	B	3,1	2,7	2,6	3,1	1,0	0,1
Rentowność majątku obrotowego	A	-1,4	4,3	5,0	2,5	1,8	2,1
	B	4,7	6,7	5,6	5,9	1,9	0,3
Wskaźnik płynności I stopnia	A	20,8	19,9	20,0	18,4	18,5	17,1
	B	24,1	24,1	21,8	19,4	18,8	18,4
Wskaźnik płynności II stopnia	A	75,5	75,6	74,6	74,8	74,9	76,0
	B	86,8	69,6	80,8	77,6	75,3	74,6

* Przy uwzględnieniu podmiotów, które złożyły sprawozdania bilansowe za lata 1994-1999.

Objaśnienia: A – podmioty z udziałem zagranicznym; B – podmioty ogółem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

podmiotów były one dodatnie. Najkorzystniejsze wyniki spółki z udziałem zagranicznym osiągnęły w 1996 r., po czym – w latach 1997-1998 – nastąpił spadek wskaźników kondycji finansowej. Rok 1999 przyniósł lekkie odwrócenie tego negatywnego trendu.

Próbując znaleźć ogólną tendencję, należy zauważyć, że w latach 1994-1999 nastąpiła względna poprawa wyników finansowych podmiotów z udziałem zagranicznym. Przyjmując jednak krótszy czasookres analizy, a mianowicie lata 1996-1999, wskaźniki te kształtują się następująco:

– rentowność obrotu brutto¹⁹ podmiotów zagranicznych – spadek z 3,2% do 2,4% (-0,8%),

¹⁹ Relacja (wyrażona w %) wyniku finansowego brutto (wyniku działalności gospodarczej) do przychodów z całokształtu działalności.

- rentowność obrotu netto²⁰ – spadek z 1,5% do 0,7% (–0,8%),
- rentowność kapitału własnego²¹ – spadek z 6,7% do 2,6% (–4,1%),
- rentowność aktywów²² – spadek z 2,4% do 0,9% (–1,5%),
- rentowność majątku trwałego²³ – spadek z 5,0% do 1,5% (–3,5%),
- rentowność majątku obrotowego²⁴ – spadek z 5,0% do 2,1% (–2,9%),
- wskaźnik płynności I stopnia²⁵ – spadek z 20,0% do 17,1% (–2,9%),
- wskaźnik płynności II stopnia²⁶ – wzrost z 74,6% do 76,0% (+1,4%),
- wzrost kosztów działalności²⁷ – wzrost z 97,1% do 97,8% (+0,7%).

4.1. Zobowiązania z tytułu kredytów od inwestorów zagranicznych

Według danych Narodowego Banku Polskiego, wartość inwestycji bezpośrednich w Polsce na koniec 1999 r. wynosiła 26 075 mln *USD* (w 1996 r. – 11 463 mln *USD*, w 1997 r. – 14 587 mln *USD*, w 1998 r. – 22 479 mln *USD*), z czego:

– 18 986 mln *USD* (72,8%) przypadało na bilansową wartość netto przedsiębiorstw bezpośredniego inwestowania (wartość kapitału własnego udziałowców zagranicznych),

– 7089 mln *USD* (27,2%) obejmowało zobowiązania spółek z tytułu kredytów zagranicznych (kwota pomniejszona o wartość należności tych spółek z tytułu kredytów udzielonych wspólnikom zagranicznym)²⁸.

²⁰ Relacja (wyrażona w %) wyniku finansowego netto (otrzymywanego po pomniejszeniu wyniku finansowego brutto o obowiązkowe obciążenia) do przychodów z całokształtu działalności.

²¹ Relacja (wyrażona w %) wyniku finansowego netto do kapitału własnego.

²² Relacja (wyrażona w %) wyniku finansowego netto do sumy aktywów.

²³ Relacja (wyrażona w %) wyniku finansowego netto do wartości majątku trwałego netto.

²⁴ Relacja (wyrażona w %) wyniku finansowego netto do wartości majątku obrotowego.

²⁵ Relacja (wyrażona w %) środków pieniężnych i papierów wartościowych przeznaczonych do obrotu do zobowiązań krótkoterminowych.

²⁶ Relacja (wyrażona w %) należności i roszczeń, środków pieniężnych oraz papierów wartościowych przeznaczonych do obrotu do zobowiązań krótkoterminowych.

²⁷ Koszty z całokształtu działalności obejmują: a) koszt własny sprzedanych towarów, produktów i materiałów, czyli: koszt wytworzenia, sprzedaży – łącznie z podatkiem akcyzowym, koszty ogólnego zarządu oraz wartość sprzedanych towarów i materiałów według cen zakupu (nabycia), b) pozostałe koszty operacyjne, c) koszty finansowe (odsetki i prowizje od zaciągniętych kredytów i pożyczek oraz ujemne różnice kursowe, dyskonto potrącone przez nabywcę przy sprzedaży weksli i czeków obcych, straty na sprzedaży papierów wartościowych, odpisy aktualizujące wartość majątku trwałego oraz utworzenie rezerw na prawdopodobne lub pewne straty).

²⁸ Kredyty od inwestorów bezpośrednich obejmują kredyty długo- i krótkoterminowe (transakcyjne i finansowe) oraz *leasing* finansowy. Umożliwiają one kredytobiorcy zwiększanie aktywów w postaci środków obrotowych i są głównie zużywane do rozszerzenia skali działalności gospodarczej. Zob.: *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce w 1998 roku*. Narodowy Bank Polski, Warszawa 1999, s. 19 i 57; *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce w 1999 roku*. Narodowy Bank Polski, Warszawa 2000, s. 14.

W latach 1991-1992 napływ BIZ w postaci kredytów od inwestorów zagranicznych nie przekraczał 15% globalnej kwoty BIZ napływających do Polski, w latach 1993-1996 wynosił ok. 25%, a – jak wynika z poniższego zestawienia – w latach 1997-1998 zwiększył się ponad dwukrotnie. W samym tylko 1998 r. napłynęło do naszego kraju 2025 mln USD w formie kredytów od inwestorów bezpośrednich. W 1999 r. udział tego składnika w strukturze napływu kapitału zagranicznego w postaci inwestycji bezpośrednich uległ znacznemu obniżeniu – do zaledwie 17%.

Tabela 6

Udział kredytów od zagranicznych inwestorów bezpośrednich oraz reinwestycje zysków w strukturze napływu BIZ do Polski w latach 1990-1999

Rok	Napływ BIZ w formie zakupu udziałów (akcji) oraz aportów rzeczowych:			Reinwestycje zysków	Kredyty od inwestorów	Ogółem napływ kapitału (4+5+6)
	w dewizach	w naturze (aporty rzeczowe)	razem (2+3)			
1990	51	17	68	20	–	88
1991	177	91	268	66	25	359
1992	298	135	433	154	91	678
1993	892	217	1109	199	407	1715
1994	884	212	1096	382	397	1875
1995	1807	298	2105	888	666	3659
1996	2845	314	3159	224	1095	4498
1997	2663	453	3116	25	1767	4908
1998	4323	281	4604	–264	2025	6365
1999	5143	403	5543	–453	1256	7270

Źródło: *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce w 1999 roku*. Narodowy Bank Polski, Warszawa 2000, s. 33.

Wzrost BIZ w postaci kredytów od inwestorów zagranicznych wpłynął bezpośrednio na wielkość spłat rat kredytowych oraz wymaganych odsetek, które musiały być zwrócone za granicę w określonym terminie zapadalności. W samym tylko 1998 r. wartość zapłaconych odsetek wzrosła w porównaniu z 1997 r. aż o 61,9%. Największy udział procentowy w zapłaconych odsetkach posiadali udziałowcy z Holandii, Niemiec, Stanów Zjednoczonych, Francji i Wielkiej Brytanii.

4.2. Reinwestowanie zysków

W latach 1998-1999 nastąpił wyraźny i niepokojący **spadek wartości wskaźnika reinwestowanych zysków netto**²⁹. Podczas gdy w 1996 r. reinwestycje zysków kształtowały się na poziomie 244 mln USD, to w rok później wynosiły już tylko 25 mln USD. W kolejnych dwóch latach wskaźnik reinwestowanych zysków był ujemny.

Ujemny poziom reinwestowanych zysków charakteryzował większość nowo utworzonych przedsiębiorstw zagranicznych – niezależnie od państwa pochodzenia kapitału. Wyjątkiem były podmioty, w których znaczące udziały posiadały organizacje międzynarodowe, np. EBOR. Biorąc pod uwagę rodzaj działalności spółek, w 1998 r. najwyższy deficyt w zakresie reinwestowanych zysków występował w sekcji „pośrednictwo finansowe” oraz w spółkach prowadzących działalność produkcyjną.

Należy w tym miejscu zwrócić uwagę na odmienne ukształtowanie sytuacji w sektorze bankowym, w którym zagraniczni akcjonariusze polskich banków podwyższali kapitały własne kontrolowanych podmiotów. W latach 1996-1998 pozostawili oni średnio aż 85% całości należnych im dochodów w Polsce.

4.3. Wydatki inwestycyjne podmiotów z udziałem zagranicznym

W porównaniu z 1998 r. zwiększyła się liczba spółek ponoszących wydatki inwestycyjne na pozyskanie majątku trwałego w Polsce: w 1999 r. inwestujące spółki stanowiły 61% łącznej liczby spółek z kapitałem zagranicznym (w 1998 r. udział ten wyniósł 59%, a w 1997 r. – 65%). Relacja wydatków inwestycyjnych do rzeczowego majątku trwałego kształtowała się na najwyższym poziomie w spółkach zlokalizowanych w województwach: mazowieckim (ponad 61% ogółu wydatków inwestycyjnych poniesionych przez spółki objęte analizą GUS), wielkopolskim (8% ogółu wydatków inwestycyjnych) i śląskim (ponad 6%)³⁰.

Najwyższe wskaźniki inwestowania charakteryzowały takie przedsiębiorstwa z udziałem zagranicznym, jak m.in.: *Novartis Poland* (wskaźnik inwestowania – 99,84%), *Carcade Invest* (83,77%), *BDK-Daewoo Leasing* (76,98%), *Presspublica* (53,93%), *PTC* (45,51%), *Glaxo Wellcome* (38,36%) i *Polkomtel* (33,00%).

²⁹ Reinwestowane zyski to przypadająca na inwestora bezpośredniego część zysku pozostająca w przedsiębiorstwie, tj. różnica między wielkością reinwestowanych zysków a wielkością strat bilansowych. W przypadku wykazywania przez spółkę strat, część przypadająca na inwestora zagranicznego traktowana jest jako „ujemny reinwestowany zysk”. Zob.: *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce w 1998 roku*. Narodowy Bank Polski, op. cit., s. 62.

³⁰ *Działalność gospodarcza spółek z udziałem kapitału zagranicznego w 1999 roku*. GUS, op. cit., s. 51.

Wysoka wartość inwestycji w przeliczeniu na zatrudnionego świadczyć może o wypełnianiu przez inwestorów zagranicznych dodatkowych zobowiązań inwestycyjnych w ramach np. umów prywatyzacyjnych³¹. Wyższą wydajność pracy w spółkach z obcym udziałem egzemplifikuje z kolei relatywnie wysoki poziom płac. Średnie wynagrodzenie było w drugiej połowie lat 90. w tych spółkach relatywnie najwyższe, co znalazło swoje odzwierciedlenie w najwyższym poziomie dochodów przypadających na jednego zatrudnionego.

5. STRATEGICZNE INWESTYCJE ZAGRANICZNE W POLSCE (WEDŁUG ANALIZ PAIZ)

Strategiczne inwestycje zagraniczne o wartości powyżej 1 mln USD zaczęły napływać do Polski w 1990 r., przy czym ich skala wykazuje wzmoczoną dynamikę od 1995 r.³² Według danych opracowanych przez Państwową Agencję Inwestycji Zagranicznych, globalna kwota BIZ powyżej 1 mln USD osiągnęła w 2000 r. wartość 45 772 mln USD (w samym tylko 2000 r. napłynęło do Polski ponad 10 mld USD kapitału zagranicznego). Inwestycje poniżej 1 mln USD oszacowano na 3,6 mld USD. Łączna wartość BIZ w Polsce, tzn. inwestycje powyżej 1 mln USD oraz szacowana pula inwestycji poniżej 1 mln USD, przekroczyła w grudniu 2000 r. próg 49,4 mld USD (w 1999 r. – 38,9 mld USD, w 1998 r. – 30,7 mld USD).

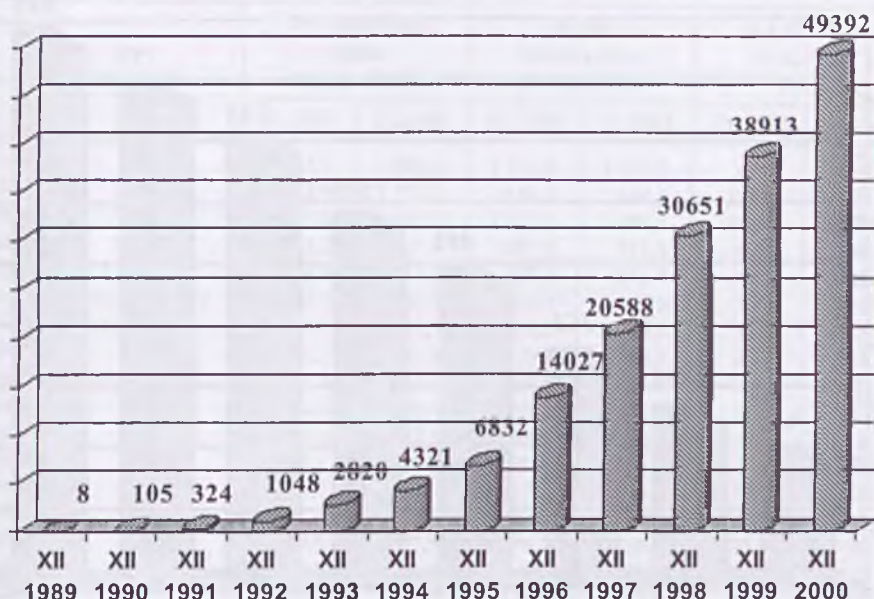
W latach 90. systematycznie rosła liczba inwestorów, którzy podjęli inwestycje bezpośrednie o wartości powyżej 1 mln USD³³. Według statystyk PAIZ, na

³¹ Por. m.in.: G. Fine, E. Karlova, *Privatization and the New Securities Markets in the Czech Republic, Poland and Russia*. [in:] *Privatization and Emerging Equity Markets*, (ed.) I. W. Lieberman, C. D. Kirkness, World Bank, Washington 1998, s. 26-28; *Raport o przekształceniach własnościowych w 1997, 1998 i 1999 roku*. Aneks. MSP, Warszawa 2000; A. Dobroczyńska, L. Juchniewicz, S. Snopek, *Prywatyzacja kapitałowa w Polsce*. Warszawa 1998, s. 106 i n.

³² Pomimo postępującej od połowy lat 70. liberalizacji warunków działania BIZ, w latach 1976-1990 kapitał zagraniczny napłynął do Polski w ilościach śladowych, których żadną miarą nie można porównywać z wielkościami charakteryzującymi tego rodzaju przepływy w skali międzynarodowej. Główną przyczyną takiego stanu rzeczy była wyraźna sprzeczność pomiędzy logiką działania przedsiębiorstw uwzględniającą kategorie rynkowe, a logiką funkcjonowania otoczenia, jakim była gospodarka centralnie zarządzana. Por.: J. Witkowska, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w warunkach stowarzyszenia i przyszłego członkostwa w WE*, Warszawa 1993, s. 5.

³³ Brak ustawowego obowiązku powoduje, że znaczna część podmiotów zagranicznych nie informuje PAIZ o dokonywanych w Polsce inwestycjach. Potwierdzają to analizy Głównego Urzędu Statystycznego, który już pod koniec 1998 r. informował, że spółek, w których wartość kapitału zagranicznego przekroczyła 1 mln USD, było 960 (a więc aż 161 więcej niż wykazywała lista PAIZ w rok później). Według raportów GUS, na koniec 1998 r. największe podmioty posiadały 92% udziału w globalnej kwocie BIZ w Polsce. Pogłębioną analizę zawierającą zestawienia statystyczne w: *Działalność gospodarcza spółek z udziałem kapitału zagranicznego w 1998 roku*, GUS, op. cit., s. 22, 24, 29, 36.

Wykres 1

Dynamika napływu inwestycji bezpośrednich do Polski w latach 90. (w mln USD)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PAIZ.

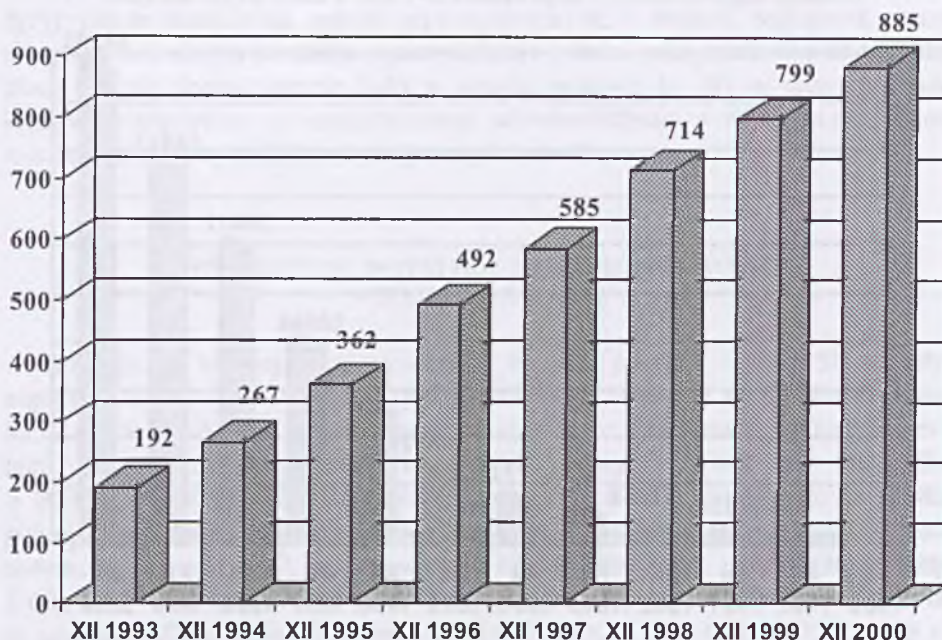
koniec 2000 r. funkcjonowało w Polsce 885 takich przedsiębiorstw (wykres 2). Największa grupa inwestorów strategicznych pochodziła z Niemiec (209 inwestycji powyżej 1 mln USD), na drugim miejscu znaleźli się inwestorzy ze Stanów Zjednoczonych (130), w dalszej kolejności inwestorzy z Francji (70), Holandii (66) i Włoch (65).

W 2000 r. doszło do znaczących przetasowań w strukturze pochodzenia kapitału zagranicznego. Na pierwsze miejsce wysunęli się inwestorzy francuscy, co było związane z udziałem *France Telecom* w prywatyzacji TP S.A. W porównaniu z 1999 r. zwiększył się procentowy udział inwestycji amerykańskich. Spadek z miejsca pierwszego na trzecie zanotowali natomiast inwestorzy niemieccy. Lider klasyfikacji GUS i NBP – Holandia znalazł się w rankingu PAIZ na czwartym miejscu.

Prawie 41,7 mld USD, a więc 91% kapitału zainwestowanego w Polsce, napłynęło z państw OECD. Systematycznie wzrasta wartość inwestycji napływających z państw należących do Unii Europejskiej – na koniec grudnia 2000 r. z obszaru UE napłynęło 30,6 mld USD (w analogicznym okresie 1999 r. było to 22,3 mld USD), co stanowiło 67% ogólnej wartości BIZ (w 1999 r. – 63,6%). Inwestorzy z Ameryki Północnej zainwestowali łącznie ponad 7,5 mld USD (16,5%), a inwestorzy z krajów azjatyckich – 2,3 mld USD (5,1%).

Wykres 2

Liczba inwestycji zagranicznych o wartości powyżej 1 mln USD (1993-2000)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PAIZ.

W latach 1999-2000 rozpoczęto w Polsce 15 inwestycji zagranicznych o wartości powyżej 200 mln USD. Najwięcej w 1999 r. zainwestował w Polsce hollenderski koncern *United Pan-Europe Communications*, który wraz z przejściem amerykańskiej *At Entertainment* stał się głównym udziałowcem Wizji TV i Polskiej Telewizji Kablowej oraz francuski *Vivendi*, który zakupił akcje Elektrim Telekomunikacja za 1 204,2 mln USD³⁴. Dynamicznie zwiększyły się inwestycje w sektorze bankowym. Najważniejszym inwestorem tego sektora stał się włoski *UniCredito Italiano*, który zakupił ponad 52,9% akcji Banku PKO S.A., inwestując 1 042,0 mln USD oraz amerykański *Citibank*, który przejął kontrolę nad Bankiem Handlowym.

Pod względem skumulowanej wartości BIZ na pierwsze miejsce w rankingu PAIZ wysunął się francuski *France Telecom*. Na drugą pozycję, po rocznej

³⁴ Warto w tym miejscu wspomnieć, że poprzedni właściciel platformy cyfrowej – *At Entertainment* – nie informował PAIZ o zainwestowanych w Polsce kwotach, dlatego też inwestycja ta nie była ujmowana w poprzednich rankingach. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku pozostałych spółek medialnych oraz zagranicznych sieci handlowych, które bardzo niechętnie udzielają informacji o wydatkach na zakup ziemi i innych nieruchomości oraz kosztach budowy sklepów wielkopowierzchniowych. Z tego też powodu BIZ w tych sektorach można uznać za niedoszacowane.

Tabela 7

Strategiczne inwestycje bezpośrednie w Polsce według kraju pochodzenia

Kraj pochodzenia	Zainwestowany kapitał (w mln USD)		Plany inwestycyjne (w mln USD)		Liczba firm w rankingu PAIZ	
	01.2000	01.2001	01.2000	01.2001	01.2000	01.2001
Francja	3 854,7	7 901,0	1 614,0	1 058,1	67	70
USA	5 152,9	7 350,3	2 648,1	2 944,5	125	130
Niemcy	6 077,3	5 903,7	2 277,5	1 680,1	180	209
Holandia	3 233,2	4 224,9	692,8	711,6	49	66
Włochy	3 208,0	3 417,6	607,0	1215,4	67	65
Kapitał międzynarodowy	2 589,3	2 296,7	401,9	541,6	20	21
Wielka Brytania	2 068,0	2 181,1	259,0	269,0	35	35
Szwecja	789,2	2 027,8	610,8	688,3	43	53
Korea Południowa	1 616,3	1 617,4	658,5	26,5	4	5
Rosja	1 112,2	1 286,4	338,5	301,0	2	2
Austria	799,4	1 172,1	214,5	160,1	32	38
Irlandia	813,7	1 025,0	100,0	0	3	3
Szwajcaria	634,6	757,5	317,1	315,4	16	19
Dania	541,4	741,1	47,5	80,6	30	34
Belgia	289,8	587,5	299,1	128,3	21	23
Grecja	1,5	501,5	4,0	4,0	1	2
Norwegia	456,0	491,7	148,2	122,2	12	14
Japonia	374,4	476,0	137,0	95,5	12	11
Hiszpania	259,3	377,9	0	0	6	7
Portugalia	88,2	338,7	323,5	324,8	3	5
Finlandia	214,0	256,0	63,0	63,0	20	20
Kanada	259,0	209,2	36,5	16,0	22	19
Chorwacja	173,0	173,0	16,0	16,0	2	2
Turcja	100,1	100,1	58,0	58,0	4	4
Izrael	5,4	83,4	20,0	20,0	3	5
Australia	68,0	70,0	22,0	16,0	3	3
Czechy	51,2	51,2	0	0	4	4
Chiny	45,0	45,0	45,0	45,0	2	2
RPA	25,0	35,0	40,0	95,5	1	2
Liechtenstein	29,5	31,9	12,0	27,0	3	4
Luksemburg	11,6	17,2	0	0	2	3
Malezja	1,0	10,7	2,2	0	1	1
Słowenia	6,0	10,0	50,0	50,0	1	1
Cypr	7,2	7,2	6,5	6,5	2	2
Tajwan	5,7	5,7	200,0	200,0	1	1
Wartość BIZ powyżej 1 mln USD	35 171,0	45 772,0	12 270,2	11 280,1	Razem: 799	Razem: 885
Szacowana wartość BIZ poniżej 1 mln USD	3 741,6	3 620,4				
Całkowita wartość BIZ w Polsce	38 912,6	49 392,4				

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PAIZ.

Tabela 8

Największe przedsięwzięcia z udziałem zagranicznym w latach 1999-2000

Inwestor	Wartość inwestycji (w mln USD)	Kraj pochodzenia	Branża
France Telecom	3136,3	Francja	Telekomunikacja
Vivendi	1204,2	Francja	Telekomunikacja
Citibank	1064,0	USA	Bankowość
UniCredito Italiano	1042,0	Włochy	Bankowość
Eureko B.V	601,4	międzynarodowy	Ubezpieczenia
Allied Irish Bank Plc.	582,0	Irlandia	Bankowość
Vattenfall	438,8	Szwecja	Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę
Bank Austria	392,4	Austria	Bankowość
Telia	314,6	Szwecja	Telekomunikacja
General Motors	300,0	USA	Produkcja sprzętu transportowego
General Electric	291,4	USA	Bankowość, produkcja urządzeń elektrycznych i optycznych
Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG	276,0	Niemcy	Bankowość
Philips	255,7	Holandia	Produkcja urządzeń elektrycznych i optycznych
Alstom	255,0	Francja	Produkcja sprzętu transportowego, elektrycznego i optycznego
Shell	238,0	Wielka Brytania Holandia	Handel (paliwa)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PAIZ.

przerwie, powrócił *Fiat* z inwestycjami zwiększonymi w porównaniu z 1999 r. o 167 mln USD. Kłopoty firmy-matki *Daewoo* przełożyły się niestety na sytuację polskich zakładów koreańskiego koncernu (zwolnienia grupowe, wstrzymanie eksportu z polskich spółek zależnych, niewywiązywanie się ze zobowiązań inwestycyjnych). Pod koniec 2000 r. inwestycje *Daewoo* kształtowały się na identycznym poziomie jak w 1999 r. (1 552,3 mln USD i trzecie miejsce wśród największych inwestorów). Na kolejnych pozycjach znalazły się: *Citibank*, rosyjski *RAO Gazprom*, francuski *Vivendi* oraz *United Pan-Europe Communications*.

Tabela 9

Najwięksi inwestorzy zagraniczni według skumulowanej wartości podjętych inwestycji zagranicznych

Inwestor	Wartość inwestycji (w mln USD)	Kraj pochodzenia
France Telecom	3199,4	Francja
Fiat	1637,7	Włochy
Daewoo	1552,3	Korea
Citibank	1300,0	USA
RAO Gazprom	1283,8	Rosja
Vivendi	1204,2	Francja
United Pan-Europe Communications	1200,0	Holandia
UniCredito Italiano	1108,5	Włochy
Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG	1000,0	Niemcy
General Motors Corporation	800,0	USA
EBRD (Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju)	763,0	międzynarodowy
Allied Irish Bank Plc	746,7	Irlandia
Metro AG	625,0	Niemcy
Eureko B.V	601,4	międzynarodowy
Enterprise Investors	580,0	USA

Źródło: Zestawienie na podstawie danych PAIZ.

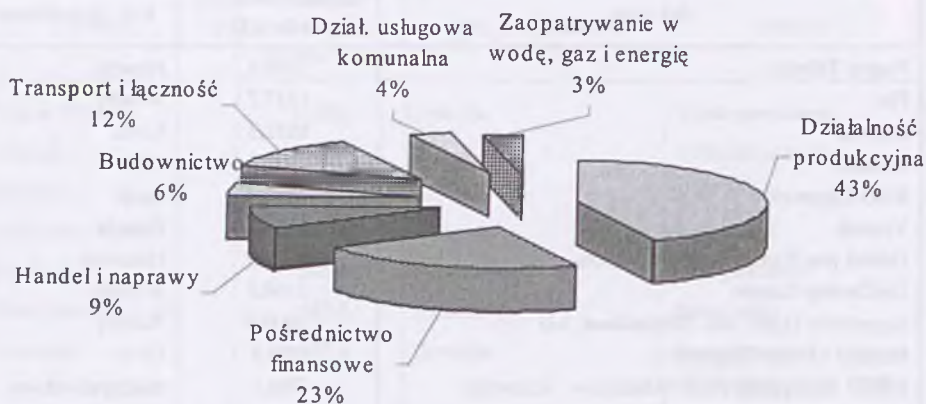
Obecność w pierwszej dwudziestce aż siedmiu instytucji bankowych i bankowo-ubezpieczeniowych potwierdza wzmożone zainteresowanie tym sektorem wśród inwestorów zagranicznych (na koniec 2000 r. wartość inwestycji w sektorze „pośrednictwo finansowe” wyniosła 10,4 mld USD, czyli 22,7% globalnej kwoty BIZ w Polsce).

Wyniki badań ankietowych PAIZ potwierdzają, że najwięcej BIZ zlokalizowanych zostało w sekcji „działalność produkcyjna”. W obszarze działalności produkcyjnej najwięcej inwestycji napłynęło do działu produkcji sprzętu transportowego (5,2 mld USD – 11,3% inwestycji w sektorze) oraz produkcji artykułów spożywczych, napojów i tytoniu (4,9 mld USD – 10,8%). Wyroby z pozostałych surowców niemetalicznych pochłonęły nakłady inwestycyjne w wielkości 2,7 mld USD (6,1%).

Pomimo iż dynamika rozwoju branży produkcyjnej jest ustabilizowana, należy wskazać na stopniowe zmniejszanie udziału tego sektora w skumulowanej wartości inwestycji w porównaniu do lat poprzednich. W 1997 r. udział tej branży w inwestycjach ogółem stanowił 62,4%, w 1998 – 58,3%, w 1999 – 49,2%, natomiast pod koniec 2000 r. już tylko 43%. Wykazowaną tendencję należy uznać za pozytywną, ponieważ potwierdza ona stopniowe przesunięcia nakładów inwestycyjnych w kierunku zgodnym z trendami charakteryzującymi kraje wysoko rozwinięte (zwiększony udział inwestycji w sektorze usług).

Wykres 3

Struktura strategicznych inwestycji bezpośrednich w układzie branżowym
(w %)

Źródło: Opracowanie na podstawie danych PAIZ.

Analiza przestrzennego rozmieszczenia spółek z udziałem zagranicznym dowodzi słuszności tezy, że dla obcych inwestorów znacznie ważniejsza od ulg podatkowych jest odpowiednia infrastruktura wspierająca prowadzenie działalności gospodarczej³⁵. Najwięcej przedsięwzięć z udziałem zagranicznym zlokalizowano w regionach najbardziej rozwiniętych, legitymujących się najwyższym wskaźnikiem PKB i najlepiej przygotowanych na przyciągnięcie i absorpcję obcego kapitału. Podobnie jak statystyki GUS, także i dane PAIZ wykazują, że regionami najbardziej atrakcyjnymi dla inwestorów zagranicznych okazały się województwa: mazowieckie, śląskie i wielkopolskie.

6. MIEJSCE PODMIOTÓW Z UDZIAŁEM ZAGRANICZNYM WŚRÓD NAJWIĘKSZYCH PRZEDSIĘBIORSTW W POLSCE (WEDŁUG INE PAN I MINISTERSTWA GOSPODARKI)

Cennym uzupełnieniem danych statystycznych GUS, NBP i PAIZ jest przygotowywana przez Instytut Nauk Ekonomicznych PAN i Ministerstwo Gospodarki tzw. „Lista 500”, która obejmuje największe podmioty gospodarcze działające w Polsce³⁶.

³⁵ Por.: S. Luc, *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie a polityka rozwoju*. „Prace i Materiały Instytutu Rozwoju Gospodarczego SGH” 1997, nr 54, s. 79.

³⁶ *Lista 500*. „Rzeczpospolita” 21 IV 2000.

Wzrastający udział spółek zagranicznych w polskiej gospodarce potwierdzają kolejne rankingi INE PAN i MG oraz udział tych podmiotów w przychodach i zyskach. W 1998 r. co czwarta firma notowana na liście posiadała udziały zagraniczne, podczas gdy w 1999 r. – już co trzecia. W pierwszej dziesiątce znalazły się trzy takie firmy – *Grupa Pekao SA*, *Fiat Auto Poland SA* i *Makro Cash and Carry SA*. W związku z kłopotami spółki-matki znacząco pogorszyły się wyniki *Daewoo-FSO Motor sp. z o.o.*, które ostatecznie znalazło się na 11 miejscu na liście (w porównaniu z 1998 r. spadek o 5 pozycji).

Poziom rentowności największych przedsiębiorstw z „Listy 500” jest generalnie korzystniejszy niż w przedsiębiorstwach w gospodarce ogółem. W kontekście analizowanego w artykule zagadnienia należy zwrócić uwagę na pewną ambiwalencję: z jednej strony spółki z udziałem zagranicznym charakteryzują się relatywnie dużą rentownością na tle wszystkich objętych badaniem podmiotów. Firmy zagraniczne działające w przemyśle przetwórczym (np. *Fiat*, *Philips*, *Ericsson*, *Thomson*, *Volkswagen*) posiadają ponadto bardzo duży udział w eksporcie, co przeczy tezie o ich zorientowaniu na zaopatrywanie rynku krajowego.

Z drugiej strony, co piąte przedsiębiorstwo z kapitałem zagranicznym wykazywało w 1999 r. ujemny wynik finansowy brutto. Trudno znaleźć racjonalne wytłumaczenie dla takiego stanu rzeczy. Fragmentarycznym wyjaśnieniem mogą być wysokie koszty uruchomienia inwestycji, np. budowy fabryki *GM (Opel)* w Gliwicach, modernizacji produkcji, wprowadzania nowych technologii i szkoleń pracowników. Duży niepokój budzi jednak fakt, że wiele podmiotów zagranicznych wykazujących straty okres rozwijania działalności ma już za sobą. Znaleźć można także przykłady firm, które znakomicie radzą sobie na rynkach międzynarodowych, wykazując ujemny wynik finansowy wyłącznie w Polsce.

Wnioskując z powyższego można przypuszczać, że niektóre podmioty zagraniczne stosują tzw. *transfer pricing*³⁷. Zjawisko to polega na przesuwaniu zysków pomiędzy leżącymi w różnych krajach oddziałami lub spółkami wchodzącymi w skład przedsiębiorstw wielonarodowych, w celu zmniejszenia globalnej kwoty zobowiązań podatkowych³⁸. Stosowanie cen transferowych możliwe jest dzięki handlowi wewnątrzkoncernowemu (*intracompany trade*), który polega na międzynarodowej wymianie dóbr i usług pomiędzy powiązanymi ze sobą podmiotami³⁹. Korporacje transnarodowe manipulują cenami w wewnętrznym obrocie między oddziałami lub spółkami zależnymi od koncernu, usytuowanymi w krajach o różnych stawkach podatkowych. Celem takich działań jest zatajanie

³⁷ Różne szacunki ekspertów dowodzą, że ceny transferowe stosuje od 25% do 75% działających w Polsce firm z udziałem zagranicznym. Zob.: „Gazeta Wyborcza” 12 I 2001.

³⁸ Zob.: R. Bem, *Ceny transferowe*. „Przegląd Podatkowy” 1997, nr 1, 2, 3, 4, 5, 6; A. Kośmider, *Ceny transferowe*. „Vademecum Przedsiębiorcy i Podatnika” 1997, nr 7, 8.

³⁹ Por.: B. M. Gilroy, *Firmeninterner Handel*. „WiSt” 1992, Heft 9, s. 467.

Tabela 10

Największe przedsiębiorstwa z udziałem zagranicznym według przychodów z całokształtu działalności, wyniku finansowego brutto i stanu zatrudnienia w 1999 r.

Pozycja na Liście 500	Przedsiębiorstwo z udziałem zagranicznym	Przychody z całokształtu działalności (w tys. PLN)		Wynik finansowy brutto (w tys. PLN)	Zatrudnienie (osoby)
		1998	1999		
6	Pekao S.A., Warszawa	7 906 551	7 832 262	304,32	24 671
7	Fiat Auto Poland S.A., Bielsko-Biała	7 191 383	7 632 654	–	7544
9	Makro Cash and Carry S.A., Warszawa	5 480 133	6 183 414	140,29	7012
11	Daewoo-FSO Motor sp. z o.o., Warszawa	7 388 175	6 629 061	9,13	8769
14	Centrum Daewoo sp. z o.o., Warszawa	4 210 339	4 172 384	–4,31	–
17	Philip Morris Polska S.A., Kraków	–	3 827 533	379,6	3383
19	BIG Bank Gdański S.A., Warszawa	1 771 226	3 414 701	533,35	4287
21	Bank Rozwoju Eksportu S.A.,	1 929 195	3 078 592	1067,75	2208
23	Bank Handlowy S.A., Warszawa	–	3 017 200	600,68	4444
24	Volkswagen Poznań sp. z o.o., Poznań	2 703 266	2 917 319	113,75	2500
28	Bank Śląski S.A., Katowice	2 507 135	2 707 235	331,66	7527
29	Powszechny Bank Kredytowy S.A., Warszawa	2 324 284	2 684 529	430,84	2669
32	Reemtsma Polska S.A., Tarnowo Podgórne	–	2 435 609	225,32	1531
34	Kredyt Bank PBI S.A., Warszawa	2 034 048	2 385 747	240,07	5807
35	Bank Przemysłowo-Handlowy S.A., Kraków	2 310 467	2 316 725	115,99	6501

Źródło: Opracowanie na podstawie danych: Instytutu Nauk Ekonomicznych PAN, Centrum Informacji Gospodarczej Ministerstwa Gospodarki, „Rzeczpospolita”.

Tabela 11

Przedsiębiorstwa z przewagą kapitału zagranicznego o najwyższej rentowności brutto w 1999 r.

Miejsce na Liście 500	Nazwa przedsiębiorstwa	Wskaźnik rentowności brutto (w %)
460	Veka Polska sp. z o.o., Skierniewice	34,60
438	Deutsche Bank Polska S.A., Warszawa	26,58
382	Retting Heating sp. z o.o., Rybnik	25,74
238	GlaxoWellcome S.A., Poznań	24,61
416	Henkel Bautechnik sp. z o.o., Stąporków	23,32
274	Softbank S.A., Warszawa	23,31
139	Lafarge Cement Polska, Małogoszcz	20,49
78	Citibank Poland, Warszawa	19,99
23	Bank Handlowy S.A., Warszawa	19,91
101	Browary Żywiec S.A., Żywiec	18,31
318	VF Polska sp. z o.o., Warszawa	18,24
423	BNP-Dresdner Bank S.A., Warszawa	18,14
401	Continental Can.-Pol., sp. z o.o., Radomsko	18,12
457	Lukas Bank, Wrocław	18,03
53	Wielkopolski Bank Kredytowy S.A., Poznań	16,97
429	Credit Lyonnais Bank Polska S.A., Warszawa	16,88
388	SGL Carbon S.A., Nowy Sącz	16,74
320	Wavin Metalplast, sp. z o.o., Buk	16,67
29	Powszechny Bank Kredytowy S.A., Warszawa	16,05
377	LG Petro Bank S.A., Łódź	15,76

Źródło: INE PAN, CIG MG, „Rzeczpospolita”.

zysków w państwie, w którym są one generowane i ich ujawnienie w kraju, w którym to się najbardziej opłaca. Stosowanie takiego zabiegu finansowego umożliwia skumulowanie maksymalnej kwoty swego zysku w państwie o najniższych podatkach⁴⁰.

Proces wyprowadzania zysków z polskich spółek będących pod kontrolą kapitału zagranicznego może przybrać również inne formy, takie jak:

- obciążanie spółek-córek nadmiernymi kosztami prac badawczo-rozwojowych (sięgające nawet 8% rocznych obrotów),
- zawyżanie opłat licencyjnych (do 30% obrotów),

⁴⁰ Szerzej na ten temat zob.: C. Maliszewski, *Transfer pricing, czyli o przeliczaniu dochodów*. „Prawo Spółek” 1997, nr 1.

- obciążanie polskich spółek zależnych zróżnicowanymi kosztami administracji, doradztwa prawnego i opłatami z tytułu usług zarządczych i marketingowych prowadzonych za granicą,
- narzucanie polskiej spółce produkcyjnej (która posiadała własną sieć dystrybucji za granicą) zewnętrznych dystrybutorów⁴¹.

7. UWAGI PODSUMOWUJĄCE

1. Zastosowanie odmiennych metod monitoringu napływu inwestycji bezpośrednich do Polski posiada istotne konsekwencje dla polityki gospodarczej. Tworzenie prognoz i długookresowych strategii gospodarczo-społecznych wymaga uwzględnienia obecnego i antycypowanego stanu BIZ w Polsce. Tymczasem statystyki inwestycji bezpośrednich prezentowane przez PAIZ, NBP i GUS znacznie różnią się między sobą, często są fragmentaryczne i podawane z dużym opóźnieniem. W konsekwencji wygenerowany zostaje trójplaszczynowy, niekompatybilny system monitoringu i agregacji danych o kapitale zagranicznym w naszym kraju. Stan sprzeczności danych utrudnia dokonanie analiz wpływu BIZ na całokształt uwarunkowań transformacji systemowej i uniemożliwia dokonywanie porównań międzynarodowych. Przeszkadza formułowaniu właściwych wniosków dla ogólnej polityki gospodarczej oraz tworzy barierę dla poprawnego kształtowania i absorpcji strumieni BIZ⁴².

2. Zróżnicowane metody monitorowania inwestycji bezpośrednich przekładają się na znaczące dysproporcje w oficjalnych kwotach obejmujących skumulowaną wartość BIZ w Polsce. Przykładowo – według szacunków PAIZ, do końca 1999 r. napłynął do Polski kapitał zagraniczny o wartości 38,9 mld USD, podczas gdy dane NBP wskazywały, że strumień BIZ nieznacznie przekroczył 23 mld USD.

⁴¹ Zob.: Głośna sprawa bezpłatnego oddania przez Agros koncernowi *Pernod Ricard* najbardziej wartościowych aktywów, a mianowicie – wycenianych na kilkaset milionów USD – praw do sprzedaży polskich wódek na rynku amerykańskim (na 25 lat). „Gazeta Wyborcza” 12 I 2001.

⁴² W celu polepszenia jakości monitoringu napływających do Polski BIZ konieczne jest: a) zunifikowanie definicji inwestycji bezpośrednich stosowanych przez te dwie instytucje – najlepiej zgodnie ze standardami światowymi (*OECD*), b) opracowanie wspólnych lub kompatybilnych metod i technik zbierania, przetwarzania, oraz przechowywania danych o BIZ, c) określenie przez NBP i GUS wspólnych obszarów badawczych – z uwzględnieniem różnicy celów oraz przeznaczenia ich wyników (związane jest to z koniecznością wyboru pomiędzy jednym rozbudowanym kwestionariuszem a opracowaniem dwóch odrębnych – wzajemnie się uzupełniających – ankiet), d) uwspólnienie procedur udostępniania danych o BIZ, e) ciągłe uaktualnianie rejestru REGON. Por.: Z. Dworzecki, J. Cygler, A. Nowak, T. Kalinowski, S. Umiński, *Model monitorowania napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski*, op. cit., s. 40-42; także: S. Paradysz, *Ocena stanu informacji o działalności podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego*. W: *Kapitał zagraniczny w Polsce. Warunki działania*. Pod red. Z. Sadowskiego, Warszawa 1999, 298-303.

3. Analizy statystyczne wskazują, że struktura pochodzenia kapitału zagranicznego była stabilna i nie podlegała zasadniczym zmianom. W drugiej połowie lat 90. największy procentowy udział w globalnej kwocie BIZ posiadali inwestorzy z Holandii, Niemiec, Francji i Stanów Zjednoczonych. Systematycznie wzrastał udział inwestorów pochodzących z obszaru *OECD* (według NBP, w 1999 r. ponad 99%) i Unii Europejskiej (89,7%). Biorąc po uwagę strukturę branżową, kapitał zagraniczny w największym stopniu napłynął do sektora przemysłowego (głównie do sekcji: „produkcja żywności” i „produkcja pojazdów mechanicznych”), handlu i usług oraz pośrednictwa finansowego.

4. Cechą charakterystyczną bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce jest znaczny stopień koncentracji środków zaangażowanych przez relatywnie małą liczbę inwestorów w stosunkowo niewielu przedsiębiorstwach. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać w dominującej roli wyznaczonej inwestorom zagranicznym w prywatyzacji kapitałowej i, co z tym związane, zwiększonym napływie strategicznych BIZ o wartości powyżej 1 mln *USD*. Jednocześnie można stwierdzić, że w Polsce, w porównaniu z innymi państwami Europy Środkowej i Wschodniej (np. z Węgrami i Czechami), powstało relatywnie mało przedsiębiorstw z udziałem małych i średnich inwestorów zagranicznych.

5. Statystyczno-porównawczy monitoring inwestycji bezpośrednich w połączeniu z analizami ekonometrycznymi wskazuje na zwiększający się udział spółek z udziałem zagranicznym w gospodarce Polski. Systematycznie rośnie udział firm zagranicznych w przychodach, zatrudnieniu, wydajności, wydatkach na ochronę środowiska i nakładach inwestycyjnych ogółu podmiotów składających sprawozdania bilansowe.

6. Wysoka wydajność i imponujące przychody spółek z udziałem zagranicznym nie znajdują odzwierciedlenia we wskaźnikach rentowności tych spółek. Pomimo relatywnej poprawy wyników finansowych podmiotów zagranicznych w latach 1998-1999, w dalszym ciągu można je uznać za niezadowolające i nieproporcjonalnie niskie w stosunku do oczekiwań związanych z napływem BIZ do Polski. Przyczyn niskiej rentowności spółek z udziałem zagranicznym można szukać przede wszystkim w znaczącym wzroście napływu BIZ do Polski w latach 1997-1999, co spowodowało, że wiele firm składających sprawozdania bilansowe znajdowało się w fazie organizacji działalności w Polsce, przeprowadzało restrukturyzację przejętych zakładów, reorganizowało i modernizowało własną produkcję. Na ogólną sytuację wpływały także wysokie koszty finansowe działalności tych podmiotów, wynikające z konieczności obsługi zaciągniętych za granicą kredytów. Nie bez znaczenia dla wykazywanych wyników finansowych pozostaje nierzetelne i nieuczciwe kształtowanie kosztów działalności przez niektórych inwestorów zagranicznych w Polsce, polegające na stosowaniu cen transferowych oraz innych, celowych działaniach minimalizujących zyski, a – co z tym związane – wpływających na wielkość płaconych podatków. Ogólnie niski poziom rentowności wskazuje na konieczność podjęcia zdecydowanych kroków

pobudzających potencjalne rezerwy wzrostu oraz działań prowadzących do pacyfikacji negatywnych aspektów działalności firm z udziałem zagranicznym w Polsce.

7. Pomimo systematycznego zwiększania się wartości inwestycji bezpośrednich w Polsce, z roku na rok spada liczba nowo rejestrowanych firm z udziałem kapitału zagranicznego. Proces ten wskazuje na wyczerpywanie się najprostszych rezerw ekspansji rynkowej w Polsce i wysoki poziom nasycenia gospodarki podmiotami zagranicznymi. Świadczy również o spadku zainteresowania inwestowaniem w Polsce ze strony małych i średnich inwestorów zagranicznych. Napływ kapitału zagranicznego ulega znaczącemu przewartościowaniu, a na całokształt strumieni BIZ w coraz większym stopniu oddziałują potężni inwestorzy poszerzający zakres działalności w naszym kraju oraz nowo realizowane spektakularne wielomilionowe przedsięwzięcia.

8. W latach 1991-1998 napływ kapitału zagranicznego w postaci kredytów od zagranicznych inwestorów odznaczał się wyraźną tendencją wzrostową (w 1999 r. uległ jednak wyraźnemu osłabieniu). Wzrost zaciąganych za granicami zobowiązań potwierdza niekorzystne warunki kredytowania gospodarki oferowane przez rodzime instytucje finansowe. Dla rozwoju gospodarczego Polski dużo bardziej istotny jest jednak fakt, że przyrost kredytów od inwestorów zagranicznych w ogólnej kwocie BIZ świadczy o dążeniu inwestorów zagranicznych do rozszerzania skali rozpoczętych w Polsce przedsięwzięć (udziałowcy zagraniczni dofinansowali w ten sposób bieżącą działalność, inwestycje oraz szkolenia w ich polskich firmach zależnych). Potwierdzone statystycznie zwiększanie skali działalności firm już istniejących skłania do postawienia tezy, że prywatyzacja kapitałowa nie jest już najważniejszym elementem wzrostu wartości BIZ w Polsce.

9. W rezultacie wysokiego tempa napływu BIZ w formie kredytów od inwestorów zagranicznych, znacząco wzrosła także kwota odsetek zapłaconych wspólnikom zagranicznym przez polskie przedsiębiorstwa bezpośredniego inwestowania. Wysoką tendencję wzrostową wykazywały także pozostałe dochody inwestorów zagranicznych podlegające transferowi do ich krajów macierzystych, tj. należne im dywidendy.

10. Transferowi zysków towarzyszył znaczący spadek wartości reinwestowanych zysków. W 1998 r. reinwestowane zyski pomniejszone o straty bilansowe zamknęły się w kwocie 264 mln USD. W 1999 r. deficyt ten pogłębił się o kolejne 189 mln USD i wyniósł 459 mln USD. Tak wysoki ujemny reinwestowany zysk potwierdza niską efektywność finansową spółek z udziałem zagranicznym działających w Polsce. Monitoring NBP wykazuje niepokojącą tendencję do zachowania tej niekorzystnej struktury.

11. Przeprowadzone analizy statystyczne dowodzą, że forma własności wpływa na rentowność i stopę zysku liczoną od wartości przychodów. Kilkakrotnie niższa zyskowość przedsiębiorstw publicznych (państwowych, spółek skarbu

państwa, komunalnych) od zyskowności przedsiębiorstw z udziałem kapitału prywatnego (krajowego i zagranicznego) potwierdza konieczność przyspieszenia procesu prywatyzacji.

12. Specyfika BIZ w Polsce znacznie odbiega od charakteru wzajemnych inwestycji dokonywanych pomiędzy państwami wysoko rozwiniętymi. Znacząca część inwestycji bezpośrednich pomiędzy krajami *OECD* i triady (UE, USA, Japonii) lokowana jest zazwyczaj w przemysłach o wysokiej intensywności kapitału ludzkiego⁴³. Inwestujące w Polsce podmioty zagraniczne nie wykazują wielkiego zainteresowania tymi sektorami, a ich działalność koncentruje się w przemysłach o niskiej intensywności kapitału ludzkiego, co można wiązać z dążeniem do wykorzystania przewagi komparatywnej w kosztach siły roboczej.

13. Zróżnicowanie atrakcyjności inwestycyjnej wpływa na przestrzenne rozmieszczenie BIZ w Polsce. Najatrakcyjniejsze z punktu widzenia inwestorów województwa mazowieckie, śląskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie odznaczają się najlepszym potencjałem gospodarczym i relatywnie dobrze rozwiniętą infrastrukturą techniczną. Struktura przestrzenna zagranicznych przedsięwzięć gospodarczych potwierdza, że atrakcyjność inwestycyjna Polski rośnie w kierunku zachodnim, a BIZ lokowane są generalnie na obszarach charakteryzujących się wysokim wskaźnikiem PKB i produkcji sprzedanej przemysłu *per capita*, poziomem urbanizacji, wydajności pracy itp. Powyższe uwagi można spointować tezą, że w chwili obecnej najważniejsze znaczenie dla przyciągnięcia BIZ posiadają ogólne społeczne i ekonomiczne uwarunkowania inwestycji bezpośrednich. Biorąc pod uwagę fakt, że inwestycje zagraniczne w istotny sposób przyczyniają się do wyrównywania dysproporcji regionalnych (import nowoczesnych technologii, wzrost zatrudnienia, efekt naśladownictwa, wzrost regionalnego PKB i nakładów inwestycyjnych), należy wskazać na uzasadnioną potrzebę wypracowania regionalnej polityki konkurencyjności⁴⁴.

⁴³ Por.: J. R. Markusen, *The Boundaries of multinational Enterprises and the Theory of International Trade*. „Journal of Economic Perspectives” 1995.

⁴⁴ Szerzej na temat uwarunkowań regionalnej polityki konkurencyjnej zob.: *Instytucje i instrumenty wzrostu konkurencyjności regionów*. Zespół Zadaniowy ds. Rozwoju Regionalnego w Polsce, Warszawa 1996.

POLACY I NIEMCY PO II WOJNIE ŚWIATOWEJ

**MATERIAŁY POMOCNICZE DO NAUKI HISTORII
I WIEDZY O ŚWIECIE WSPÓŁCZESNYM**

**pod redakcją BOGDANA KOSZELA, Poznań 2001,
9 zeszytów objętych banderolą, cena pojedynczego
zeszytu 7 zł, w komplecie 63 zł**

Polsko-niemiecki dialog, jaki rozpoczął się po 1989 r., obejmujący najważniejsze dziedziny życia społecznego, ujawnił, że wśród młodego pokolenia Niemców i Polaków istnieje olbrzymi deficyt informacyjny na temat współczesnych dziejów obu państw i narodów. Wiedza podręcznikowa kończy się w zasadzie na 1945 r. Nauczyciele historii i wiedzy o społeczeństwie najczęściej omawiają jedynie sprawę powstania RFN i NRD oraz zjednoczenia Niemiec w 1990 r. Autorzy niniejszej publikacji – wybitni fachowcy, doświadczeni badacze z Polski i RFN – w poszczególnych zeszytach, stanowiących materiały pomocnicze dla uczniów ostatnich klas szkół średnich, w sposób rzetelny przedstawili dorobek badaczy historiografii polskiej i niemieckiej w zakresie najważniejszych aspektów stosunków polsko-niemieckich po II wojnie światowej. 9 zeszytów obejmujących wybrane zagadnienia z określonych dziedzin (historia, politologia, socjologia) podejmuje problematykę newralgiczną, kontrowersyjną lub zgoła mało znaną – **konsekwencji II wojny światowej dla Niemców i Polaków, przymusowych wysiedleń i wypędzeń Polaków i Niemców, stosunków PRL–RFN i RP–zjednoczone Niemcy oraz relacji PRL–NRD, stereotypów i wzajemnego postrzegania, mniejszości niemieckiej w Polsce, polsko-niemieckiego dziedzictwa kulturowego.**

Każde opracowanie wraz z bogatą i kolorową ikonografią oraz słowniczkiem trudnych pojęć stanowić będzie atrakcyjny wykład poszerzający wiedzę na temat naszego zachodniego sąsiada.

1. *Jadwiga Kiwerska*, Polska wobec Niemiec w latach 1945-1949.
2. *Krzysztof Malinowski*, Nierówne partnerstwo. Polska – Niemcy w Europie (1989-2000).
3. *Edmund Dmítrów*, Konsekwencje drugiej wojny światowej dla Polski i Niemiec.
4. *Zbigniew Kurcz*, Mniejszość niemiecka w Polsce na tle innych mniejszości.
5. *Beata Ociełka*, Deportacje, wysiedlenia, przesiedlenia – powojenne migracje z Polski i do Polski.
6. *Zbigniew Mazur*, O adaptacji niemieckiego dziedzictwa kulturowego na Ziemiach Zachodnich i Północnych.
7. *Joachim Franzke*, Przyjaźń narodów, czy przyjaźń zalecona? Stosunki między NRD i PRL.
8. *Andrzej Sakson*, Polacy i Niemcy: stereotypy i wzajemne postrzeganie.
9. *Bogdan Koszel*, Od wrogości do porozumienia. Stosunki polsko-zachodniemieckie w latach 1949-1989.

DO NABYCIA:

- w księgarniach naukowych
- w Instytucie Zachodnim, 61-854 Poznań,
ul. Mostowa 27 (także za zaliczeniem pocztowym)